

עמוס עוז : ארצות החן

לבסוף נתפוגג השרב.

פרץ של רוח ימית חילחל אל תוך מקשת הלהט הדחוס וביקע בה סדקים צוננים. תחילה באו משבים הססניים, קלים, וצמרות הברושים נתרעדו בערגה כמו לו עברם זרם של חיות, עולה משרשיהם ומרטיט את שדרתם ונוסף בהם תפנוק חרישי.

לפנות-ערב נתעצמה הרוח המערבית, וממלכת השרב קרסה ונתפוררה ונהדפה מזרחה, מן השפלה אל הרי יהודה, ומחרי יהודה גלש האוויר המדברי אל בקעת יריחו ומשם אל מדבריות-העקרים אשר מזרחה לירדן. נראה שהיה זה השרב האחרון. הסתיו קרב לבוא.

ילדי הקיבוץ הציפו את המדשאות במצהלותיהם הגרוניות. אבות ואמהות גררו כיסאות-מרגוע מן המרפסות אל הגינות. אין לך כלל ללא יוצא מן הכלל, רגיל סאשקה לומר. הפעם סאשקה הוא שהוציא עצמו מן הכלל ונסתגר לבדו בחדרו על-מנת להוסיף פרק חדש לספרו על סוגיות הקיבוץ בתמורות העתים. סאשקה הוא ממיסדי קיבוצנו ומפעיליו הבולטים. איש רבוע, אדמדם וממושקף. פניו רגישים וגאים, וביטחה אבהית פרושה עליהם. פעלתנות שוקקת היתה בסאשקה. הרוח הרעננה העוברת בחדר אילצתו להניח מאפרה כבדה, אפורה, על גבי הגליונות המתמרדים. יושר-לב נלהב שרה עליו וחיידך את ניסוחיו המהוקצעים. זמנים אחרים, אמר סאשקה אל נפשו, זמנים אחרים צריכים מושגים אחרים, ובלבד שלא נדרש, שלא נחזור על עצמנו, שנהיה נמרצים ופיקחים.

כתלי הבתים, גגות-הפח של המחסנים, ערימת צינורות-הברזל אצל הנפחיה, החלו פולטים מקרבם את הלהט שנצטבר בהם במשך שבועות השרב. האמנם יודעים הדוממים את טעם הפורקן הענוג?

גלילה, בתם של סאשקה וטאניה, עיננה את גופה בורם של מים צוננים. ידיה נצמדו אל ערפה ומרפקיה נמתחו לאחור. אפלולית שרתה במקלחת והכהתה את גלי השער העמום הנחים בכבדות רטובה על כתפי הנערה. לו היתה במקום מראה גדולה אפשר שהיתה גלילה משתהה ומתבוננת בגופה המשובץ רסיסי-מים. לו ניתן לה להתבונן בגופה, להתבונן בו לאט, בדקדקנות קפדנית וצוננת, אולי היתה אף היא מתרפה ורוגעת וזוכה להשתתף באותה רפות כתלחלה ולאה הנישאת עם הרוח הימית ואופפת את המקום ואת אנשיו.

מכיון שלא היתה במקלחת מראה גדולה, היו תנועותיה נחפזות ומתוחות. בקוצר-רוח טילטלה את גופה וניערה את עורה, ובלא שמחה מתחה על גופה את בגדי-הערב. מה מבקש מתתיהו דמקוב? אותו רווק מזדקן מבקש שאסור אל חדרו לאחר ארוחת-הערב. בילדותנו היינו מתפעלים ממששי-ידינו, העולם מלא טרדנים. נערה

המאירה פנים אל כל טרדן וטרדן מאבדת את שעות־הערב היפות באותם תדרי־רוקים לחים ומעופשים. אמנם, מתתיהו דמקוב הבטיח הבטחה נאה, גם אין הוא מן הטרדנים. אך הערב קצר ותמקני, וולתו אין לנו שעות של פנאי. אנתנו נערות עובדות.

כמה חגיגי היה מתתיהו דמקוב שעה שחטם את דרכת על שביל־הבטון הצר וציוה עליה לסור לחדרו לאחר ארוחת־הערב. כמה נתאמץ להציג כובד־ראש קפדני שעה שידו חתרה באוויר במבוכה וקולו נפתל לדלות מקרקעיתו מלים נאות והולמות. טרדן מר־נפש, "בדיוק הערב", אמר. "זה יהיה חשוב. גם מעניין. תיפנסני. לא תתחרטי. אלה בדים מצוינים בשביל ציירת. קיבלתי אותם מבן־דודי ליאון. בעצם הוא בדרום־אמריקה. למעשה, אני לא צריך אותם. למעשה, אני חושב לתת לך גם את הבדים וגם את הצבעים. אני — וציוה. מה חשב ליאון. למעשה, שלח לי ולא חשב בכלל. עכשיו כל זה בשבילך. שתבואי".

בליל של בחילה וגיחוך ועליצות עלה בגלילה לזכר דבריו. לבסוף, בצאתה מן המקלחת, נתפעם בה דבר. ריגון של הרפתקה ומסתורין היבהב וכבה. היררהרה בכיעורו המרתק של מתתיהו דמקוב. מה ראה לצוות לה בדים וצבעים. אי־נחות סתומה באה וחילחלה בה. לא אשהה אצלו יותר מחמישה רגעים.

ב

בהרים, שקיעת־השמש היא חטופה וחוחכת. קיבוצנו שוכן במישור, המישור מרדד את השקיעה ומרכז את נפילתה. לאט, כציפור־מרחקים עייפה, צונחת החשיכה עליפני הנקודה. תחילה מאפילים המחסנים והמזוים הסרי־החלונות. האפילה אינה מכאיבה להם בבואה. שהרי לעולם אינה מסתלקת מהם כליל. אחר מגיעה שעתם של הבתים. מדיזמן הפועל מעצמו מניע את הגנראטור, ופעימותיו מידודות במאוסק על־פני החצר. עורק־החשמל ניצורים לחיים, וזרם סמוי פועם בתוך כתלינו הדקים. באחת צף האור ועולה בכל חלונות שיפו־ההוותיקים. אבזרי־הפח הבלויים אשר בראש מגדל־המים לופתים את הנגוהות הנאספים ומחזיקים בהם שעה ארוכה. לבסוף מתעמעמת פלדת קולט־הברקים שבגבהי המגדל.

זקני־היישוב מוסיפים לרבוץ בכיסאות־המרגוע. כמהם כדוממים, מניחים הם לאפילה להתרפק עליהם ולהסוות את חיותם. לאחר שעה קלה ניזוז הקיבוץ וגולש בקילוחים אטיים לעבר רחבת תדר־האכילה. הגיעה שעתו של מתתיהו דמקוב לצאת את מאורתו וליהנות מחברת בני־אדם. בשעה זו אין הוא יוצא מן הכלל. נועל הוא את חדרו, מותיר מאחוריו את הדוממים העריריים ומצטרף אל החיים, החיים הסואנים בחדר־האכילה.

ג

מתתיהו דמקוב אדם קטן וצנום וכהה, עשוי עצמות ושרירים. עיניו צרות ומשוקעות, לסתותיו מעוקמות כלשהו, פניו שחורים ואינם מרבים להחליף את הבעתם הקבועה.

הדהיה. בעיצומה של מלחמת־העולם נפל אלינו. מוצאו מבולגריה וסיפוריו שסיפר בכואו יש בהם פיסקה דרום־אמריקאית מטושטשת.

גופו של מתתיהו דמקוב בנוי ערמומית: גו צנום, נערי, חזק, גמיש, גמיש שלא־כדרך־הטבע. גוף־קוף. מה רישומו של גוף כזה על הנשים. בגברים מעיר הוא אי־נוחות עצבנית שעל סף הבחילה.

שמאלו של מתתיהו דמקוב עשויה לזקוף אגודל זורת, ובין זו לזו פעור חלל. למעשה, אומר מתתיהו דמקוב, בזמן המלחמה הפסידו אנשים הפסדים גדולים יותר משלש אצבעות.

בשעות־היום עובד האיש בנפחיה. מחצית גופו חשופה ובוהקת מזיעה, ומראה שרידיו המרקדים מתחת לעורו המתוח כמראה קפיצי־מתכת מדוכאים המתפרצים לונק ולבתק — ולהתרפות. מרתך הוא מטיל־ברזל, מלחים צינורות, מרקע מכשירים שנתעקמו ומרדד אבזרים נושנים. ידו הימנית, השלמה, חזקה די הניף לבדה את הקורנס הכבד ולהנחיתו בפראות מרוסנת על פני הדוממים הכנועים.

לפנים היה מתתיהו דמקוב מפרזל את סוסי הקיבוץ במומחיות שובת־עין. בבולגריה עסק בגידול סוסים. "היתה לנו חווה של סוסי־עבודה וסוסי־הרבעה", אומר הוא, "שלי ושל בן־דודי ליאון. אצלנו עבדו גם גויים לא מעט. אבל החווה היתה, למעשה, שלנו".

יום שחדל הקיבוץ להשתמש בסוסים נשתכחה אמנותו של מתתיהו דמקוב. בשכבר הימים היו זאטוטי הקיבוץ נאספים להתבונן בפירזול הסוסים. בטכס גדול היה מתתיהו דמקוב מפגין את גדולתו. גלילה הקטנה היתה עומדת ותולה בו עיניים מאורכות ונאות, עיני אמה ולא עיני אביה.

מה ראה מתתיהו דמקוב לגעת בבתה של טאניה? צבעים ובדי־צויר, פיתיון מגושם שהקרט מזדקר מבעד לו. בתה של טאניה חשדנית כאביה ופיקחית כאמה. האם גם בה חבויה הפראות הדורסנית? מן־הסתם לא תבוא. אם תבוא — לא יאמר לה, אם יאמר לה, תזעיק את סאשקה. בדרך המלים לא אגיע. למעשה, המלים הן עגולות וחמקניות. הדיבורים הם מבואות הסומים. היא לא תאחו בפיתיון. מתתיהו דמקוב יווקש בדיבורים. הדיבורים יסגרו עליו. הדברים קרבים להתרחש, הירחר מתתיהו דמקוב בעירנות בהיפנסו אל חדר־האכילה. כלי־המטבח ניצנצו בחדרה על השולח־נות הערוכים. שמו של קיבוצנו טבוע בניצבי הסמינים.

"הלהב צריך השתזה", אמר מתתיהו דמקוב אל שכנו לשולחן בבתרו את גל־הירקות הנערם על צלחתו. "בחורף, כשתמעט העבודה הרחופה בנפחיה, אשתיו את כולם. למעשה, החורף אינו רחוק. אני חושב שהחורף יתפוס אותנו בלתי־מוכנים. אני חושב שהח'מסין הזה היה האחרון".

בפאת חדר־האכילה, אצל המבוא המוליך אל המטבח, נצטנפה פקעת של ותיקים גרומים, לבני־בלורית, סביב עתון־ערב. דפי העתון הופרדו זה מזה ונתפזרו בין האנשים. תורים של "מזמינים" נתגודדו סביב נתחי העתון. קצתם פולטים אמרות־פרשנות בנימה של ודאות הנשענת על נסיון־חיים מפופה, קצתם תולים עיניהם

בפרשנים בארשת של זקנות עייפה ומבודחת, וקצתם מכוונים ארשתם שתהיה מפיקה תוגה חרישית. אלה, כדברי סאשקה, נאמני־הנאמנים הם, הכואכים באמת את כאב תנועת־העבודה.

שעה שהאנשים שקועים בחיי־הרוח אצל כתלו המערבי של חדר־האכילה נתלות הנשים בשולחנם של סדרני־העבודה. טאניה, אמה של גלילה, מגביהה קולה בזעם צדקני, פניה צפודים ומבטה מעונה ויגע. אצבעותיה לופתות מאפרת־מסעדות מעוטרת בצעקנות ומטיחות אותה בשולחן בקצב מדוד. גופה רכון לפנים כנכסף תחת עולו של מעשה־העול. שצרה האפור מעיב על מצחה ולחייה הנפולות דוטטות מעצמת הזעם. מתתיהו דמקוב שומע את קולה ומחמיץ את דבריה. מן־הסתם חטא סידור־העבודה במעשה־חמס, ועתה מבקש הוא לסגת ולהתנצל ולהיכנע בחיפזון מחמת אימי להטת הגזאה של טאניה. לבסוף רפתה השערוריה, וטאניה נודקפה והישירה צעדיה אל מתתיהו דמקוב. פניה רגצו ופורקן מדושן נפרש עליהם כד־רגע, וכהרף־עין פינה מקומו לעירנות חדשה ושוקקת.

"מתתיהו", אמרה, "אם המסגרות אינן מולחמות מחר בעשר בבוקר, אני הופכת את הקיבוץ. יש גבול, מתתיהו דמקוב. איפה אנחנו חיים? בהפקר? — עד מחר!"

לפתע חילחלה בקולה רכות מרוסנת, מחושבת־היטב:

"באמת, זה חשוב לי כלי־כך, מתתיהו. ובשבילך — חצי שעה של עבודה. תשתדל, מתתיהו. צריך לחשוב על הזולת. בלי זה לא נוכל לחיות. באמת."

מה ראה מתתיהו דמקוב לכזוץ את פניו עד שנתעצם כיעורו ונתעמק ללא־גשוא? "למעשה", אמר בבדיחות, "חבל על הדיבורים. בין־כה־רוצה חשבתי לעשות הכל מחר בבוקר. הרי אינך מנסה להאיץ בי, טאניה. אולי כן?"

טאניה אשה בעלת משושים דיקקים, עצבניים. בחרדה קלטה את הנימה העתיקה, המפחידה והנפחדת. כקפיץ רגיש גרתעה טאניה אל הפיוס החינני.

"בוודאי, מתתיהו. להאיץ? אני? מימי לא העזתי להאיץ באיש עובד. אתה מבין, לא נעלבתי."

"אני מבין", סגר מתתיהו בקול כבד. "לא נעלבתי".

בדברים האלה נסתיימו עסקי חדר־האכילה, והגיעה שעתם של העניינים הבאים. למעשה, יש לצאת וללכת אל החדר ולהצטנף בין הדוממים ולהמתין ולראות. סיגריה אטית ומהורהרת, היא הדרושה לנו ברגעי הציפיה הללו.

ד

זרם החשמל פוצם בעורקים רוטטים ומאיר את משעולי־הבטון המזדקנים באור רפה. לא סוהר, לא נהרה, לא עליצות, רק שלוליות־אור עמומות והססניות דולקות כלא־תריד, באין התלהבות. אור זקן.

כלונסי־עץ נושאי־פנסים פזורים לאורך הגדר חורים קרניים עייפות אל עבר השדות. מעגל קטן של אדמה תרושה עודו נאנק תחת עולם של אורות הגדר. מעבר לו מולך הלילה, לילות־הסתיו אינם שחורים. לא אצלנו. צבעם של לילותינו סגול

הוא, נוגה סגול עמום ורוגע זורח בשדות ובכרמים ובכוסתנים. הבוסתנים מצהיבים עתה. הסגול הרך מציף את העצים ברחמים רבים, מטשטש את חרפתם ומבטל את התהום שבין דומם לחי. דרכו של הסגול לעוות את מראה הדוממים ולשוות להם רטט צונן ורוחשני, רטט ארסי, מצד אחד, ממתן הוא את החיים הליליים, מרכז את תנועותיהם ומוזיף את הוויתם העלומה. על כן אין אנו עשויים להבחין נכונה בתנים בהגיחם ממאורותיהם. בהכרח מתמיצים אנו את מראה חטמם הרך הפורס את האוויר, טלפיהם הרוחפים על הרגבים, נוגעים ולא־נוגעים.

כמה קלילות, כמה קפיציות ענוגה בפסיעותיהם. כלבי הקיבוץ הם לבדם יורדים לעומקה של תנועה כשופה זו. על כן צועקים הם בחרון ובקנאה ובאימה. על כן בוטשים הם בקרקע ברגליים גסות ונרגזות, ונלחמים בשלשלותיהם עד שחוליות צוואריהם מחשבות להתפסק.

תן מגודל היה נשמר מפני הפיתיון. גור־תנים היה זה, עגלגל וחתול, רך וסומר, אשר נמשך בלהיטות אל ריח הדם והבשר. תמימותו חרצה את גורלו. אמנם, אין לומר שזינק אל הפח בכסילות גמורה. רק נהה אל הריח וריחף אל אבדנו בפסיעות זעזעוריות וזהירות. פעמים אחדות עצר עצמו מחמת התראה עמומה שנשתלחה בעורקיו. סמוך לפח נשתתה וקפא על עמדו ודמם, אפור כאדמה וסבלני כמותה, זקף אזניו בחידה סתומה, אך הריחות טרפו את עשתונותיו.

האמנם מקריות היא? אגו תולים במקרים עיוורון, והמקרים ניבטים אלינו באלף עיניים. עדיין רך היה, ואם גם חש באלף העיניים הננעצות בו, לא היה יכול להביץ את שפתו.

חומה של ברושים וקנים ומאובקים מקיפה את הבוסתן. מה החוש הסמוי התולך מן הדומם אל החי? אנו מבקשים אחר קצוהו בייאוש, בחרון, מתחבטים, מפרכסים, נועקים, מהדקים לסתות, מחשקים שיניים, מקמצים שפתיים עד־דם, מצמצמים עינינו בשיגעון. התנים יודעים את החוש. זרמים ענוגים מפעפעים בו וזורמים מגוף אל גוף, מיש אל יש, מרוטט אל רוטט.

לבסוף הרכין היצור את ראשו והסמיק חטמו אל ריח הדם. קצה־חטמו לח ומפרכס, והריר עולה בו ומסמר את פרוותו ומסעיר את שריריו הרפים. קדומניתו נשתלחה אל הנבצר, רפה כאֶד, בא רגעו של הברזל הקר. בנקישה קלה, דייקנית וקפדנית, נענה הברזל לתנועת התן.

החיה קפאה כאבן. שמא ביקשה להערים על המלכודת ולהתראות כדומם. לא קול ולא זיע, שעה ארוכה בחנו הדברים איש את לב שונאו. באטיות נוראה הקיץ הקיץ ושב אל חיותו.

בחשאי נעו הברושים, נכפפים ונוקפים, נכפפים ונוקפים, כבפולחן סתום וקודר, בחשאי פער התף את לועו וחשף שיניים נוטפות בועות של קצף לבן, פתאום הלם בו הייאוש. בזינוק נואש ודורסני ביקש לקרוע את הגזר. כאב פרוע ביקע את גוף הסורף, נשתטח על הרגבים ונשם בלהיטות גועשת. אחרי הדברים האלה פתח הילד את פיו וזעק. קולות בכיו פיעפעו ונתפשטו והציפו את הלילה עד מעמקי מרחביו.

ה

בשעת־ביניים זו עשוי עולמנו מעגלים־מעגלים. היצון לכולם הוא מעגל החשיכה המופשטת, הרחוקה: אגם אפלולי רוחש ריטוטים והמיות.

מזקף וחסום בתוכו מעגל האדמות הליליות, מנומר כרמים ובוסתנים. אדמותינו בוגדות בנו בשעות־הלילה. עתה אין הן פריכות וכנענות ונודעות. עתה נספחות חלקותינו הכבושות אל ממלכות השונא. כאיום חרישי ועכור הן משלחות בנו גלים של ריחות עמומים, זרים. לנגד עינינו הן סותרות בהוויה גושית אפלה, עוינת ומרושעת.

מעגל־האורות הוא המגן על בתינו הקטנים. חומה זו מפולשת לריחות השונא ולקולותיו המתיפחים והצותלים.

בתוך, חוג לפנים חוג, לב עולמנו הקטן, שרויה מכתבתו של סאשקה. מעגל זעיר של נהרה משתפך ממנורת־השולחן על הגליונות. כמה שנונים ניסוחיו של סאשקה. המלים נובעות ממנו בקילוחים סדורים וגאמנים. האמנם חשות הן בבדידותן המגוחכת, הנוראה? "אין לך עמידה נאצלת יותר מעמידת המעטים מול הרבים", נהג סאשקה לומר. בתו נועצת עיניים מוארכות, סקרניות, בפניו של מתתיהו דמקוב.

אתה כיצור, מהרהרת גלילה. אתה כיצור מזוקק, מרוכז, טהור. לאשרנו ערירי אתה. עיניים מוגוליות אטומות אלו תעבורנה מן העולם בלי לטמון בו מוקשים בצלמן. רוצה אני להיות במקום אחר, וכי מתענגת אני על הבחילה? לולא הסקרנות הייתי פטורה מן הריחות המתועבים הללו. הכל מוגף כאן. הכל מעובה. נו.

"אפשר לשבת", אמר מתתיהו דמקוב מתוך הצללים. הדוממים הבלויים המאכלסים את חדרו העמיק את קולו המרופט.

"אבשל קפה. גם הקפה אצלי הוא אמיתי. ממש מברזיליה. ברצינות". מתוך מבוכה אץ האיש להוסיף זרות על זרותו:

"וגם סיגריה חריפה. גם זה. רק אל תמהרי לברות. עוד לא. עוד קצת. גם מוזיקה אפשר לשמוע אצלי. למעשה, אינך ממהרת".

"אינני ממהרת", השיבה גלילה. משתאה אל ערבות־הקולות המתהוללת בה. דברים זויים בתוכי. מה עושה לי האיש הזה? מה הוא מבקש לעשות לי?

"רצית להראות לי בדי־צ'ור", הוסיפה. "לא שיערתי שתטרח בבישול קפה. מתתיהו. רציתי להיכנס ולצאת".

"להיכנס ולצאת", שנה מתתיהו דמקוב במאמץ. עיניו שוטטו במבט דלוח על גוף האורחת. הקלילות הרוחפנית, האיילית, חילחלה אל תוך מאורותיו האפילות. הדברים התדפקו על כתליו מבפנים בודוניות עמומה.

"את בהירה", אמר פתאום בלהיטות. "את בהירה. אבל אני אינני טועה. יש ספק, אני יודע. אי־אפשר שלא יהיה ספק".

"אינני מבינה", אמרה.

אדם המהלך בחדרו לבוש גופית אינו מראה זר. אלא שגופו השעיר, השחור, הקופר

של מתתיהו דמקוב התסיס דברים במעמקיה. הדברים תססו וניגרו ממקום סמוי אל מקום סמוי, והבהלה אחזה בה. בפתאום בא אליה הפחד, חריף וצורב. קמה מן הפיסא הנושן וניצבה מאחוריו, אווזת במסעדרו כבמתרס.

תנועתה הגלויה, הבוזזת, עיגלה את המארה. נימה של בדיחות מפוכחת היתה בקולה.

"כמה את דומה לה", לאט. "טאניה היתה חתולית ורעה ונפתרת. למעשה, אמך היתה בהירה באותם הימים. יודעת את מדוע ביקשתי שתבואי? ביקשתי שתבואי לשמוע על פראותה של אמך".

הסכנה העלתה בגלילה בטחון גמרץ וצונן.

"אתה משוגע, מתתיהו דמקוב", אמרה הנערה בסלידה מאופקת. פניה עטו מין קשיות רכה, ארשת סודית ומופלאה.

"אני מזהירה אותך", הוסיפה חרישית.

האיש נתרזק ממנה בלי להתיק את לפיתת מבטו הדהה. פתאום, ללא התראה, צנח בכבדות על מיטתה שילב ברכיו בגמישות וצחק ממושכות, באין חדות.

"לאט, בתי", אמר בקול צלול, "רק התחלנו. אל תבזזי כוחות. הדברים עלולים להיות ארוכים ומעייפים".

מחר יבוא המבול, הירחר מתתיהו דמקוב. טאניה תימחץ לשבבים, כראוי לה, וסאשקה יסתולל כאחוזת-זוית. הדבר מתבקע. ההזיה העתיקה והקודחת קורמת מלים. המלים תהיינה למעשים. הדוממים קמים לתחיה. זמן יפה. כל נשתכר. המעשים ראויים לפיכחון גמור.

פתחיה של גלילה צוננים היו ולא גועשים. במהירות שקלה את האפשרויות, זו הבטוחה למול חברתה המרתקת.

"למעשה", אמרה, "מה אתה מבקש. מתתיהו?"

"למעשה", השיב מתתיהו דמקוב, "הקפה מוכן. נכריז על הפסקה ונשתה קפה".

1

הקפה מבושל במומחיות עילאית. חם וחריף, וריחו הודף את כל הריחות. גלילה השתאתה לגינוניו המתוקצעים של מארחה, המשרת לפנייה באדיבות ממולחת. זריזותו המורגלת, המקסימה, ריפכה את הדברים הקודמים. ידו חסרת-האצבעות לא נפלה מחברתה בהלכות קלילות חיגנית.

"יודעת את מה עשינו בבולגריה", אמר מתתיהו, מעשה מארה השוקד לשעשע את אורחתו. "בבולגריה היתה לנו חווה לגידול סוסים. בן-דודי ליאון ואני, שתי עבודות מיוחדות יש בחווה של גידול סוסים: סוס-עבודה וסוס-רבייה. הרבעה וסירוס. על מה תרצי לשמוע תחילה?"

גלילה נתרוותה, מלעלעת בהנאה את חנופת מארחה. המשקה התריף נסך בה ערות ושלוח.

"אני זוכרת", אמרה. "אתה היית מפרזל כאן סוסים".

דוד הנדלר : דיוקן (רישום)

חיוך רך ריצד סביב עיניה ובזוויות־פיה. "היינו מסתכלים בך, היינו ילדים קטנים. חשבנו שזה נפלא, חשבנו שאתה יפה".

"מעשה־ההרבעה קל ממעשה־הסירוס", אמר מתניהו, רוכן אל הנערה והודף לעברה צלוחית של עוגיות. "למעשה, זוהי מלאכה דקה. תחילה מרעיבים את הסוס. ככל שהוא מתאפק זמן רב יותר, זרעו משובח יותר. מפרידים אותו מן הנקבות וגם מן הזכרים. בטירופו הוא עלול להזיק לזכרים, ואפילו להתעלם מזכרותם ולהסתער עליהם. לא כל סוס ראוי להיות מרביע. סוס־הרבעה אחד מול מאה בהמות־עבודה. הבחירה היא דקה. שנים רבות של נסיון דרושות לך עד שתוכל לבחור באחד מתוך המאה. טביעת־העין היא הקובעת. סוס מטומטם ופראי, הוא הראוי ביותר להרביע. אי־אפשר להכיר בגבריות בלי מומחיות וניסיון. קשה לגלות את המטומטם ביותר".

"מדוע המטומטם?" שאלה גלילה. לסירוגים הקשיבה לקולו של מתניהו ולקולות המפרכסים בתוכה.

"לא תמיד הגדול והחזק הוא המסוגל להוליד את הטובים ביותר. לפעמים דווקא הקטן הוא שרוף מכולם. מבחינים בו על־פי סימני השיגעון. סוס עצבני הוא תמיד מועמד. אחרי שהחזקנו אותו בבדידות שבועות אחדים, היינו יוצקים בקבוק־יין לתוך השוקת שלו. מצחיק, לא? סוס שותה מים מעורבים ביין, ומשתכר קצת. אחרי כך מסדרים שיוכל לראות את הסוסות. רק להביט בהן בעד סורגי־ברזל.

"בטירופו הוא מתחיל לחבול בעצמו. הוא נוגת. הוא מנסה להתהפך על גבו ולבעוט באויר. הוא מתחכך בזבל, בברזל־הסורגים, באבוס. בכל, הוא מתחכך עד שהוא פוצע את עצמו. כשהוא זב־דם אנו יודעים שהגיע הזמן. עכשיו ממהרים. בכל רגע עלול הכל ללכת לאיבוד. פותחים את השער. דווקא אז הסוס מתעכב קצת. כל כוחותיו מרוכזים במקום אחד. כמעט אין לו כוח להזיז את רגליו. זהו הרגע החשוב ביותר".

הנערה נתכווצה. נוקשות נוראה כבלה את אבריה. רך ומהופנט נלפת מבטה אל המספר.

"כן, אמרה בקול זר.

"ואז זה בא. ראית פעם קפיץ גדול משתחרר? — מפחיד. נהדר. כאילו ביטלו את כוח־הכובד. הוא איננו רץ. הוא עף. הנקבה רוכנת בטימטום ומפשילה את זנבה. עיניו מלאות דם. הוא מחרחר. האויר אינו מספיק לו. הוא מגלגל עיניים ורועד כגוסס. פיו פתוח. ריר נוזל ממנו. הוא צועק בלי הפסקה. לאחר רגע הוא נעשה מפונק ועצלן כמו חתול גדול. אבל באותו רגע הוא מתפתל וצועק. באותו רגע ההרבעה דומה לסירוס. כאב נורא. נורא".

"נורא, שנחה גלילה, רוטטת ומפרכסת מצוץ הזעזוע.

"עכשיו ננוח", אמר מתניהו דמקוב. "תרצי לשמוע גם איך מסרסים?"

"לא, לא", התחננה הנערה. "אתה רוצה לשבור אותי, לא? לקטת בקול יבבני. פניה עטו תפנוק מתחנן. "די, די, מתתיהו".

לאט הרים מתתיהו דמקוב את כפו הפגומה והסמיך אותה אל פני הנערה. כמה מוזרים היו הרחמים שבקולו, רחמי־אב.
 "כמו אִמִּךָ", אמר. "על זה", אמר, "על האצבעות ועל הסירוס, נשוחח בפעם אחרת. עוד נשוחח, בתי. עכשיו די. עכשיו גירגע וננוח".

ז

אורם הקר של כוכבים מטושטשים שוטט בשדות ופרש עליהם קרום הכלילי דקיק. במשך שבועות־השרב נהפכו כל האדמות והוכשרו לזריעת־החורף. עתה הן עומדות בעריתן. דרכי־עפר צולבות את החלקות, וגושי־בוסתנים מנמרים את המישור, מוקפים חימות־ברושים.

לראשונה מזה שבועות רבים שילחה הציגה אצבעות הססניות אל אדמותינו. צינורות־ההשקאה אצים תמיד להתמכר ראשונים לכל כובש, ללהט ולציגה. אף עתה ראשונים הם לעטות רטובות קרירה ומנוחמת.

בשכבר־הימים, לפני ארבעים שנה, נתחפרו ותיקינו באדמה הזאת, מהם בתי־יִי בלורית כסאשקה, מהם זעומי־עפעפיים כטאניה.

בשעות־היום הארוכות והניחרות היו מקללים את האדמה הלוהטת בייאוש ובחרון, אך בשעות הלילה היו מנעימים לה שירי דבקות, שכוחי מקומם וזמנם. השיכחה היתה טעם־החיים. בלילות היתה עוטפתם כאם ומשבשת את שירם: "שם", היו שרים מחמת השיכחה, "שם" ולא "פה":

"שם בארץ חמדת אבות / תתגשמה כל התקוות, // שם נחיה ושם ניצור / חיי־טוהר, חיי־דרור".

אנשים כסאשקה וכטאניה נתחסמו בחרון ובדבקות. מתתיהו דמקוב ופליטים מאוחרים שכמותו אין להם חלק בחיסום ההוא. אין הם יודעים את פעימות השיכחה המפכה בעורקים. מבקשים הם לפלוש בכוח אל החוויה הזאת ולקעקעה. בקנאתם הם שולחים ידיהם אל הנשים, למודי עצבות אחרת הם, זרים עד־עולם.

גור־התנים הלכוד נאחו באדישות לאָה, קצה כפו הימנית היה ניצור בתוך הברזל, וגופו נשתרע כמפויס על הרגבים.

תחילה ליקק את פרוותו בקסדנות חתולית ממושכת. אחר ניזוז מעט וליקק את המתכת המבהיקה, החלקלקה, בתנופה ובהתמכרות הערה את חומו ואת אתבתו אל תוך הדומם. האהבה והשנאה, שתיהן מולידות את ההתרפסות. התרפסותו של התן שלמה היתה, מלאָה דבקות נלהבת. השחיל את כפו החפשית אל מתחת למלכודת, בטש בה אט בבשר הפיתיון, חילץ בזהירות את הכף הבוטשת וליקק מעליה את הניחות אשר דבק בה.

לבסוף הופיעו האחרים.

תנים גדולים, מדובללים, מזוהמים ונפוחי־בטן. קצתם זבי־מוגלה וקצתם מפרישים ריח גבולות מעופשות. אחד לאחד נתלקטו מכל תפוצותיהם, קרואים אל הטכס הנדוני. נסתדרן במעגל ולטשו עיניים חסודות אל הרך הלבד. השמחה־לאִיד

נחקשתה להתראות כרחמים. הרשעות הגואה פרצה את מראית־העין המתאבלת. האות הסמוי ניתן והטורפים ניצבו במעגל, חטמו של האחד מרחרח את זנב חברו. מתוך הסכמה אילמת החלו ליטוב במעגלם בפסיעות חניניות, מצעד־חוגגים ולא תהלוכת־אבלים. עליצות היתה בהם. כשגאתה העליצות והיתה להוללות, נשתסע הטכס המדוקדק והפך מחול־עיועים פרוע. אז נשתלחו הקולות, בליל של תוגה ומספר וצחוק והילולה, דועך ומהבהב, מיבב ומתחנחן ומחניף וזועם ומגדף ומטיח ומשתבר לאלפי רסיסים חדים. סמוך לחצות עייפו. אפשר שנתיאשו מילדם האכזר. בחשאי נפוצו לסבלותיהם. הלילה, מאסף סבלני, כינס הכל אל תוכו ומחה את כל האותות.

ח

מתתיהו דמקוב נתענג על השיהוי, וגם גלילה לא ניסתה להחיש את מהלך הדברים. השעה היתה רוגעת ביניהם, נלבבת כמעט. בידיים קדחתניות גוללה הנערה את בדי־הציור ובחנה את שפופרות־הצבע. תוצרת משובחת, אבזרי־צייר אמיתיים. היא קטנה, הירדה מתתיהו דמקוב, היא תינוקית, היא עשויה להיבהל כל־כך. לרגעים ביקש לומר את הדברים בחטף, כמהלומת־אגב. שוב ושוב נמלך ונשתהה. בשיכחה ובהתמכרות לפתה הנערה את המכחול העדין, שיספה את מגופות השפופ־רות וציירה בהתלהבות. התום זרם מגופה אל גופו, וגופו השיב בגלים של ערגה. התרדמה פקדה אותם באקראי.

גלילה נרדמה שרועה על המרצפות המטונפות כתמרי־צבע, מוקפת שפופרות פתוחות וברדים עשויים־למחצה. מתתיהו רבץ בכבוד על מיטתו, לופת ראשו בידי וקורא אל ההזית.

ההזיות נענות למתתיהו דמקוב. על־פי פקודתו הן באות ומשחקות לפניו כבסרטי־קולנוע המוקרנים בהסטת־מתג.

מה ראה לקרוא להזית־השיטפון דווקא, אחת הקשות שבאוצרו?

תחילה מופיע מראה הערוצים אשר במדרונות ההרים. עשרות ערוצים צפופים, מבתרים זה את זה כלועגים איש לזולתו.

כעבור הרף־עין נראים המוני האנשים, כנקודות שחורות קטנטנות המבצבצות ומגיחות מן החורים וזמן הנקיקים הנסתרים. במהירות עצומה גדלות הנקודות. המוני אנשים צנומים ושתורים גולשים בשיכרון במורד הערוצים, מתגלגלים כמפל־אבנים וזורמים באשדות גדולים אל מישורי השפלה. כאן מתפצלים הם לאלף ראשים ודוהרים בגעש מערבה. כבר הם קרובים כל־כך עד שניתן להבחין בצורתם. המון מעופש, כהה, ממורטט, גרמי, שורץ פישפשים וכינים, מעלה צחנה גוראת. הרעב מזויע את קלסתרם. עיניהם דולקות בשיגעון. שטפם מציף את העמקים המדושנים והשבעים בקילוחים שוצפים. הם חולפים על־פני חורבות כפריהם הנטושים ואינם נעצרים אף לרגע. במרוצתם ימה הם משמידים את כל העומד

בדרךכם. עוקרים כלונסים, מפצחים גדרות, משמים את השדות ואת הבוסתנים, שורצים, רוחשים, זוחלים, מטפסים על המכשולים כקופים מעוטי־צלם. פתאום, במהירות מהממת, אתה מוקף בהם, נצור ומאובן. עיניהם יוקדות בשנאת־עולם, פיותיהם פעורים ומתנשפים בכבדות, והסכינים העקומים מבהיקים בידיהם. הם מקללים אותך בהברות קטועות, גרוניות, חנוקות מחרון. שיניהם המצחיגות, הרקובות, נחשפות אל מולך באיום בהמי. ידיהם המזוהמות מחטטות בבשרך בקדחתנות וזעמת. בויק־חיותך האחרון אתה מסיט את המתג ומכבה את ההזיה.

"בתי", אמר מתתיהו דמקוב, מטלטל בימינו את הנערה הדרומה ושמאלו חסרת־האצבעות לוטפת את כתפה בחמדנות גועשת. "אני אציל אותך, אנחנו נברח לאמ־ריקה הדרומית, אל בן־דודי ליאון, אני דואג לך עכשיו ותמיד". גלילה נעזרת לאטה, כצפה על־פני המון־מים־רבים, תפנוק היה בקולה. "עזוב אותי", התחננה. "אבי יהרוג אותך, עזוב אותי". "אביך דואג לך עכשיו ותמיד", שנה מתתיהו דמקוב בעצבות, "אביך יביא אותך אל מקומות שקטים".

גלילה קמה בכבדות, משרת את חצאיתת המזוחת ומפהקת בלי הפוגה. "אני לא רוצה את כל זה. אני לא רוצה". קולה נתקרב אל מפתן הבכי, ורגלה רקעה במרצפות בכעס ילדותי.

"אני לא אבוא אליך אף פעם. אתה מסופן. אתה מכוער". "אני מכוער", אמר מתתיהו רפות. "ואני אספר לך על פראותה של אמך. בעצם, אותה את צריכה לשנוא ולא אותי. אותה".

גלילה נמלטה במהירות אל החלון, פתחתו בתנופה ושירבבה ראשה בעדו. היא תצחק, נבעת מתתיהו דמקוב. היא תצחק והדברים לא יתקיימו. הדם הציף את עיניו. בפראות עט עליה ולפת את הנערה מגבה, טובל שפתיו בשערותיה, חושף את אונת ולוחש אל תוכה את סודו המרוסק.

ט

גלים חריפים של אוויר סתווי וצונן התרפקו על קירות הבתים מבחוץ וביקשו להם סדקים לחלחל בעדם פנימה. מעבר החצר באו קולות געית־בהמות וקללת־רפתנים. מתתיהו דמקוב נרכן לאסוף את אבזרי־הציור הפזורים על המרצפות. גלילה הוסיפה לעמוד אצל החלון הפרוץ. בכבדות סבבה הנערה על עמדה ונתנה גבה אל החלון ופניה אל החדר.

"זה בספק", אמרה חרש. "זה כמעט לא ייתכן. על־פי ההגיון הסיכוי הוא מועט כל־כך".

מתתיהו דמקוב נעץ בה את עיניו הצרות, המוגוליות. עתה היה כיעורו מושלם, מכורז ועמום.

"אני לא אכריח אותך", אמר. "אני אשתוק. תהיי בתו של סאשקה. למעשה, זה גם כדאי לך".

פתאום, ללא התראה, פרצה גלילה בצחוק עמוק ועליץ.

"טיפשון", אמרה דרך־חיבה, "אני בהירה. הבט! בהירה! בהירה!" שמחה שיפורה היתה בקולה הנלהב.

"אני לא שלך, אני בטוחה שאינני שלך, אני בטוחה, אני בהירה, מותר לי, מותר לנו, עכשיו אני יכולה להיות שלך. בהירה! בוא!"

האיש זינק אליה ללא גינונים. נושף ונאנק אץ להדבירה תחתיו, מגשש דרכו בעיורון. במרוצתו הפך את שולחן־הקפה. אפשר שהמפץ הוא שהביא את הציננה.

בטרם יגע בה, לפתה אותם הציננה.

אחזה בשניהם כאחד, ללא חציצת־זמן. כהלומים נתרסקו זה מזו, מתבוננים איש ברעותו בעיניים קרועות.

"אבא", אמרה גלילה, דבר לא היה בקולה זולת התימהון.

י

הזריחה מתרחשת במקומנו ללא אצילות. מתוך רגשנות זולה מגיחה השמש מעל פסגות ההרים המזרחיים ושולחת קרניים גששניות אל אדמותינו. לא הוד הגיגי ולא משחק־אור מופלאים, רק יופי שגור ומתקתק.

אלא שזוהי לנו אחת הזריחות האחרונות. הסתיו מתקדם במהירות. בעוד ימים מעטים נקיץ לקול מהלומותיהם של גשמי היורה. אפשר שיבואו בליווי הברד. הזריחה תתרחש מעבר למסך של ענני־בוקר נמוכים ומכוערים. משכימ־קום יאטמו עצמם במעילים כבדים ויגיתו בעצלתיים מבתיהם כשהם סומרים ומוגפים מחמת הרוחות העוקצניות.

חילופי־העונות הם ענין נדוש. סתיו, חורף, אביב, קיץ, סתיו. המבקש לו אחיזה של קביעות בתוך זרם הזמן, מוטב שירגיל עצמו להקשיב בדריכות אל הקולות הליליים שאינם משתנים לעולם. אין הם עשויים להשתנות. הם באים אלינו מן הארצות ההן.